

Péntek Imre

Egy befejezetlen „leltár” A nyolcvan éves Kabdebó Tamás köszöntése

Némi szorongással fogtam neki ennek az írásnak, több oknál fogva is. Szorongásom egyik forrása: maga az idő. Vagyis: a múlása. Mely mindannyiunkat meglegyint, figyelmeztet, visszatekintésre, számvetésre késztet. S egy-egy jelesebb dátumnál pedig felhorgad a József Attila-i összegző szándék: Kész-e a leltár? Van-e mit leltározni?

Nos, Kabdebó Tamás esetében még jól emlékszünk a 75. születésnap ünnepi pillanataira, s máris elértünk az újabb dátumhoz, a nyolcvanadik betöltéséhez. Vele kapcsolatban is felmerülhetnének a „leltározás” kérdései, ám, ha rá gondolunk, akkor az életmű gazdagsága, sokoldalúsága, műfaji és tematikai sokszínűsége az, ami zavarba ejtő. A „leltározó” irgalmatlan nehézségekkel kénytelen szembesülni. Versek, novellák, regények tucatjain kell átrágnia magát, ha a szépiróról akar képet kapni/adni... Aztán a műfordítások. Angolról magyarra-magyarról angolra. (Most csak az általa szerkesztett – és fordított – József Attila válogatást említeném, 1966-ból.) S szerkesztőként is, közreműködőként is számos kötetet jegyez. Kórász Mária 1999-es (újabb kiadás 2004-ben) *Kabdebó Tamás munkássága 1949-2003* című munkája bibliográfiai áttekintést ad erről a páratlan életműről. Azóta éppen tíz év telt el, s tavaly hagyta el a nyomdát a *Duna-úszó*, mely az író (egyik) legutóbbi munkája. A tíz év termése még feldolgozásra vár...

Kabdebó Tamás konzervatív ember: azt vallja, minden élet annyit ér, amennyit abból mások húznak. *Amonnan* (1992) című kötetének előszavában így vall erről: „1957 tavaszán Oxfordban egy kitűnő közgazdász nekem szögezte a kérdést: „Mivel akarsz használni és kinek?” Rávágtam: „Semmi más igazi belső ambícióm nincs, mint hogy magyar író lehessen és maradhassak.” Elképedt. „Akkor miért jöttél ki? Magyar földön kell magyar írónak lenni!” Ebből aztán vita támadt, mert mások is voltak ott, jobbára magyarok, többen sorstársak. „Otthon nem mondhatná el az igazat,” szölt az egyik. A másik: „Már azért is elkapnák, amit eddig forradalmi újságcikkekben elmondott.”

Mire a kérdező: „A dolgokat ki kell böjtölni. Idekint elveszel a bábeli nyelvtelenségben”.

Jómagam: „A *Hét Évszázad Magyar Versei*. Azokat fordítom majd angolra. Megőriznek majd, hidd el, mint az imák.”

Megőrizték, valóban. Ezt a bizonyos „belső” hűségét magyarságához őrizte, őrzi – mindmáig. S felhalmozta írói teljesítményében, melynek igazi kibontakozására csak a rendszerváltás után került sor. Addig jóformán az íróasztalának írt. Hatvan éves korában a *New York Public Library*-ban műfordítóként, Washingtonban bibliográfusként tartották számon. Írországban könyvtárosként. Angliában történészként szerzett elismerést. Londoni diákjai – a magyar költői szeminárium előadójaként – költőnek hitték. Ő pedig – ahogy kissé régiesen fogalmazza – regényprózaírónak tartotta magát. S e műfajban valóban megmutatta nem mindennapi tehetségét. S ennek a bizonyosságtevésnek mindenképpen a *Danubius Danubia* a csúcspontja. Az „első szakasz” 1998-ban jelent meg, folyamregényként – kissé szokatlan terminológiával, *Árapály* címmel. Ezt követte a *Pezsdülés*. Záró részként a *Forrás*. A 2001-es kiadás már mind a három szövegtömböt tartalmazta, az Argumentum Kiadó jóvoltából.

Jómagam 1999-ben írtam a *Somogyban* a *Forrás* című kötetről, még Laczkó András biztatására-kérésére. S akkor derült ki, az *Argus* szerkesztőségében, Kabdebó Tamás és Sobor Antal, túl azon, hogy évfolyamtársak voltak az ötvenes években, az ELTE-n, évtizedeken át jó barátok maradtak. S Tamás nem csak az író becsülte Sobor Antalban, hanem a festőt is. Ki gondolta volna, hogy a három részt tartalmazó, keménytáblás kiadás címlapja, festménye – Sobor Antal akvarellje után készült?

S hármunk kapcsolata-barátsága amolyan „szent szövetség” formáját öltötte. Tónit és Tamást az ötvenes évek feledhetetlen élményei kötötték össze, engem Tamással a víz- és horgászat-imádat. Abban a baráti körben, ahol mindketten forogtunk, kevesen értették meg a csalik, horgászböjtök jelentőségét és a különös fogások részletesen előadott történetét. (Tamás egyébként számos ilyen történetet formált krimi izgalma novellává.)

Megtiszteltetésnek vettem, hogy az *Argus* Kiadónál kiadhattuk *A hal(l)ottakról jót vagy semmit* című remek esszéavlogatását. (A számmisztika mindig vonzotta az írókat, a kötet alcíme: *Tizenkét irodalmi esszé.*) S ki gondolta volna 2002-ben, az akarattjai nyaralások, fürdészek, borozgatások idején, hogy mit tartogat a sors a következő években?

Sobor Antal – nem tudta folytatni hihetetlenül gazdag kontextusú kisesszé-sorozatát (amit kissé leegyszerűsítve naplójegyzeteknek nevezett) – 2010-ben eltávozott. Hiányát ma is érezzük, fájlaljuk. Én pedig Zalaegerszegen folytattam a szerkesztői pályámat. És amikor 2003-ban felkértem Kabdebó Tamást, legyen a *Pannon Tükör* munkatársa, azonnal igent mondott, bizalmat szavazott nekünk. (Talán nekem.) Azóta is büszkék vagyunk, hogy a nyugati magyar irodalom doyen-je (egy kissé) otthonra lelt szerkesztőségünkben.

Mi is próbáltuk viszonzni e bizalmat, megbecsülést. Egy kissé zalaivá avatva őt. 2004-ben a könyvheti megnyitón hallhattuk magvas gondolatait. 2006-ban – az 56-os forradalom 50. évfordulóján – előadtuk a *Köpölyözés* című drámáját. (A *Zrínyi Csáktornyán* című darab még színrevitelre vár...) 75. születésnapja alkalmából a *Pannon Tükör Könyvek* sorozatában jelent meg *75 – novellák, elbeszélések* címmel kisprózáinak színe-java. Talán kiadónk legszebb kötete született meg ez alkalommal. S még egy meglepetést tartogattunk neki: az *Énekmondó Együttes Pannon lant* sorozatában CD-én megjelentettük megzenésített verseit. Kelemen Gyula – a zeneszerző – nagyszerűen érzett rá a versek hangulatára, érzésvilágára. A Kabdebó Tamás-i ironia, kristálytisza (lírai) logika rendkívül hatásosan érvényesült, a zenei megformálás és az együttes előadása által.

És hirtelen itt van ez a nyolcvan év. A „kétszívű” ember, magyar és ír identitását egyaránt őrző költő és író – húsz év után – joggal érezkelheti, végleg hazaérkezett. 2012-ben a Pannon Írók Társasága és a Vörösmarty Társaság konferenciát szervezett munkásságáról, Székesfehérvárott. Kissé hangzatos lett a cím (én adtam, de nem bánom): *Égtájak és műfajok Odüsszeusza, irodalmunk nyugati követe* – Kabdebó Tamás-konferencia. Bevallom, sokáig töprengtem, miként foglaljam (röviden) össze azt a lenyűgöző sokszínűséget, ami életművéből oly elementáris erővel árad. S persze, személyiségéből is. Pomogáts Béla a „kalandor és tudós” alakját véli felfedezni benne, Makkai Ádám (itt közölt) versében „Apollo-Herkules” emberként ünnepli, jogosan. Próteuszi alkat. Valószínű, csak e különös személyiség-jegyek tették, teszik lehetővé, hogy a magyar próza élmény- és élettel, egyre időszerűbb értékvalasztásokat kifejező változatát tegye le a kortárs irodalom asztalára.

A nyolcvanadik évforduló csak megerősíthet bennünket, szakmai híveit, értő olvasóit: az életművet feltáró „leltározásnak” még sok-sok feladata van, a teljes birtokba vétel és a további művek még számos meglepetést tartogathatnak... Ehhez a „meglepetéshez” kívánunk az íróknak, lapunk munkatársának ki nem apadó alkotóerőt, jó egészséget, s azt a megbecsülést, ami rangjának, teljesítményének rég kijárt volna...